

مسئله گمرکی ایران

مدیر محترم مجله آینده از بنده تقاضا فرمودند که بمناسبت مذاکرات جاری شمه راجع بمسائل گمرکی و استقلال اقتصادی بعرض قارئین محترم مجله برسانم . بنده نیز با آنکه بواسطه گرفتاری های حالی و خیالی خود را به چوچه حاضر برای دخول در این مسئله ننمیدانم - فقط محض اطاعت امر ایشان بشرح مراتب ذیل سعنی وقت خوانندگان گرام را مشغول داشته - اگر قصوری در بسط مقل روی دهد و یا موضوع مورد توجه نباشد امید عفو و اغماض دارم .

گمرک مؤسسه ایست که برای اخذ و جمع آوری وجوهی که از باب حقوق گمرکی بدست می آید در هر مملکت تأسیس میشود و حقوق گمرکی مبالغی است که از طرف مصادر امور گمرکی هر مملکت از چند و یا تمامی مال التجاره های

گمرک و حقوق گمرکی

وارد و صادره در نقاط سرحدی آن مملکت دریافت میشود .

در ابتدا حقوق گمرکی بیشتر از لحاظ مالی برقرار و اخذ میگردد - ولی متدرجاً هر قدر که ملل بیشتر بمصالح اقتصادی خود پی بردند در تنظیم تعرفه گمرکی و تعیین مقدار حقوق مزبور برای حمایت صنایع داخلی و سد رقابت خارجی و ترویج محصولات و مصنوعات ملی در مملکت و یا از نظر مقاومت در مقابل اجحافاتی که سایر ممالک نسبت بمحصولات و مصنوعات مزبور در ممالک خود مینمودند - حقوق مذکور را زیاد و کم کرده و باین ترتیب در بهبودی اوضاع اقتصاد ملی خود قدم های مهمی برمیدارند و بهمین علت است که هیچ مات تمدنی در حال حاضر راضی نمیشود که اختیار تنظیم تعرفه او بدست دیگری باشد و هر گونه دخالتی را از طرف دیگران در مسائل گمرکی لطمه باستقلال اقتصادی

خود میداند و نظر باینکه استقلال اقتصادی اگر بیشتر از استقلال سیاسی حائز اهمیت نباشد اقلاً بهمان پایه و اندازه مهم و در حیات ملی تأثیرات عمیقی را متضمن است - ملل بیدار در سر این موضوع بیش از هر مسئله دیگر جدیت و مقاومت مبذول میدارند .

سابقاً بر حسب معمول مملکتی و بموجب فصل

تعرفه ۱۹۰۳ سوم عهد نامه تجارتي تر کمانچای که معمول

مزبور را تأیید نموده و رسمیت میداد - دولت

ایران از واردات و صادرات مملکت ۵ % یعنی تومانی دهشاهی اخذ

مینمود . این ترتیب معلوم است که فقط از لحاظ تحصیل عایدات و منافع

برقرار بوده و با اوضاع ترقیات روز افزون جهان و بسط تجارت خارجی

در ایران مناسبت نداشت و بایستی حتماً تغییر یابد . ولی اولیای امور

آنوقت چندان اهمیتی باین قبیل مسائل نداده و میتوان بجرأت گفت که اهمیت

آنها هم هیچوجه متوجه نبودند و فقط از آنجا که تصور میشد - عایدات

بیشتری ممکن است از محل گمرکات تحصیل کرد و به - علاوه بملاحظه

اینکه گمرکات بیشتر با اجانب تماس دارد - لازم است منظم و مرتب

باشد - دولت ایران متوسل با استخدام مسیونوز بلژیکی برای تنظیم امور

گمر کی گردید . اتفاقاً در همان اوان همسایه شمالی ما نیز با کمال

جدیت مشغول اصلاحات اقتصادی خود بود و حاضر شد که فصل فوق -

الذکر عهد نامه تر کمانچای را مانگی نموده و بجای آن قرار داد مخصوص

گمر کی با ایران منعقد سازد . قرار داد مزبور باضمام تعرفه های

A و B و C که (A - حقوق گمر کی اجناس وارده بایران) و

(B حقوق گمر کی اجناس ایرانی وارده بر وسیه) و (C - حقوق

گمر کی اجناس ایرانی صادره از ایران) را معین مینمود - بادخال

مشاور گمر کی ما در ۲۷ اکتبر سال ۱۹۰۱ میلادی یعنی ۲۷ سال قبل

تنظیم یافت - ولی بواسطه مواعی معوق ماند - تا ۱۴ فوریه ۱۹۰۳

میلادی یعنی ۲۴ سال قبل بموقع اجرا گذارده شد و بموجب انعقاد قرارداد های جداگانه اجرای آن نسبت بسایر دول نیز تعمیم پذیرفت . مسلم است که تعرفه و قرارداد مزبور بیشتر بمصالح اقتصادی دولت روسیه موافقت داشت . واردات روسیه را بایران روزافزون نمود و از صادرات صنعتی ایران بروسیه کاست و خیلی از صنایع را در این مملکت برطرف کرد و در مقابل فقط عایدات بیشتری برای خزانه دولت ایران فراهم ساخت وهمین قسمت کافی بود که جلب توجه مخصوص اولیای امور آنوقت مملکت را بنماید .

مختصر این تعرفه تا اواخر جنگ بین المللی دوام داشت تا در سال ۱۲۹۷ وزارت تجارت ایران در صدد بر آمد که با موافقت و معاضدت گمرکات تعرفه جدیدی که متضمن منافع مالی و اقتصادی مملکت باشد و اساس قراردادهای جدید گمرکی

تعرفه
۱۹۲۰

تواند بود تنظیم نماید . اینکار نیز با مساعدت مشاورین خارجی و داخلی بسرعت و جدیت قابل تقدیری انجام پذیرفت و زمینه خوبی برای مذاکرات آتی گمرکی فراهم نمود . چنانکه در سال بعد پایه انعقاد قرارداد و تعرفه گمرکی ایران وانگلیس گردید که معروف بتعرفه ۱۹۲۰ میباشد . ولی چون لازم بود که محض حفظ منافع ایران تعرفه جامع تری ترتیب یابد . جنیدی نگذشت که کمیسیون سابق تعرفه که در وزارت تجارت تشکیل میافت در وزارت مالیه عملیات خود را تعقیب نموده و تعرفه تهیه کرد که تعرفه ۱۹۲۱ نامیده میشود و زمینه شد برای انعقاد و تنظیم قرارداد و تعرفه های جدید و حتی در نظر بود که تعرفه مزبور برای تصویب بمجلس شورای ملی تقدیم گشته و پس از تصویب بموقع اجرای گذارده شود . مختصر تعرفه ۱۹۲۰ که قبلا صورت رسمیت یافته بود - بدو در تمام سرحدات و سپس در یک قسمت از سرحدات که مجاور باهمانک متحد

شوروی نبود بموقع عمل و اجری گذارده شده و در سرحدات دولت شوروی محض مساعدت و موافقت بانقاضای آندولت تعرفه ۱۹۰۳ مجدداً معمول گردید تا تعرفه جدید تنظیم یابد.

در خلال این احوال افکار اصلاح و ترقی خوشوقتانه پیشرفت نمایانی حاصل کرده و اصلاحات اقتصادی مورد توجه مخصوص قرار گرفت و مخصوصاً در

استقلال گمرک

تبیجه بر قراری امنیت و حصول انتظامات و تمایل

قوی شخص اول مملکت با اصلاحات اقتصادی فکر استقلال گمرک نیز قوت یافته و لزوم آن برای پیشرفت و ترقی مملکت بقدری روشن و مبرهن شد که نمایندگان جامعه ملل که برای تحقیق در مسئله ترابک بایران آمده بودند این فکر را بحسن قبول تلقی نموده و در ضمن پیشنهادات خود بجامعه کاملاً خاطر نشان ساختند که بدون حصول این مقصود ایران با اصلاحات اقتصادی نائل نخواهد شد. چه بطوریکه در پیش گذشت هر مملکت فقط بوسیله گمرکات خود میتواند از رقابت اجناس خارجی با امتعه ملی جلوگیری کرده و مال التجاره خود را که بخارج می رود حمایت نماید و در صورتیکه بنا باشد بوسیله قیودی نتواند بر حقوق گمرک اجناس خارجه یفزاید و یا جنسی را که لازم ندارد اجازه ورود بمملکت نهد و برعکس در مقابل ممالک دیگر مختار و آزاد باشند که هر حقی و تحمیلی که مقتضی بداند بر اجناس آن مملکت مقرر دارند. بدیهی است که هر گونه اصلاح اقتصادی در آن سر زمین عقیم مانده - منتج نتایج منظوره نتواند شد. چه ترقی واقعی هر ملک منوط است به تولید ثروت و تزئید مکت مردم آن و این مقصود نیز حاصل نشود - مگر آنکه نتیجه سعی و عمل آنها از رقابتها و اشکال تراشیهای ملل دیگر مصون باشد. تا بتوانند در داخله بوسیله محصولات و مصنوعات خویش و یا با مباداه عادلانه دسترنج خود در مقابل

مالالتجاره خارجی تأمین حیات نموده و در خارج مالالتجاره خود را بیازار های جهان برده و تحصیل ثروت کند .

عهد نامجات گمرکی و تجارتي ما ببا ممالك ديگر اين آزادي عمل را براي ايرانيان تحصيل نکرده — بلکه بر عکس مردم و محصول اين مملکت را در وضع بسيار ناگواری قرار داده است . چه بر طبق آن عهد ايران مجبور است که تعرفه گمرکی خود را با موافقت و رضایت دول ديگر تنظيم نمايد و دول ديگر در مملکت خود فقط معامله دول کامله الوداد را با ايران خواهند نمود و يا تعرفه عمومي خود را در باره ما مجري خواهند داشت . گساني که از تنظيم تعرفه در ممالك ديگر سابقه دارند ميدانند که دول از دو نقطه نظر مالي و اقتصادي تعرفه خود را ترتيب ميدهند و چون هر تعرفه نسبت بمالالتجاره ممالك ديگر بايد مجري شود — طبعاً مجبور ميگردند که رعايت دولي را که بيشتر طرف داد و ستد و معامله هستند نموده و نسبت بامتنه آنها حقوق کمتری مقرر دارند تا آنها نیز در مقابل نسبت بامتنه آن مملکت مساعدتهائی به نمايند و اين تقابل در تنظيم تعرفه در عين استقلالي که دول براي خود در اين مورد قائل هستند بقدری مؤثر است که ميتوان گفت حتی در دولی که تعرفه قانونی دارند و کاملاً در تنظيم تعرفه خود را مختار دانسته و بتعرفه عهدي قائل نيستند — تعرفه آنها هم با موافقت و رضایت ضمنی دول ديگر تهیه ميشود . اما کدام دول ؟ آن دولی که طرف احتياج و ملاحظه آنها است — مناعشان لازم و مفيد ميشود و يا خودشان مشتری بزرگی براي امتعه آن مملکت ميشوند که اگر عدم مساعدتی نسبت بانها بشود ممکن است ضرر هائي در نتيجه بان مملکت وارد سازند و چون اينکار انجام گرفت و تعرفه مستقلاً ترتيب يافت و يا بوسيله انعقاد عهد نامجات صورت پذيرفت — آنوقت بساير دول که يا ضعيف هستند و يا از نقطه نظر

تجارت نسبت بان مملکت ایهیتی ندارند - مسئله « معامله دول کامله الوداد » را پیش میکشند و یا اجرای تعرفه عمومی خود را تقبل مینمایند - یعنی هرچه با دیگران کردیم و نسبت بعموم روا میداریم با شما هم همان قسم رفتار خواهیم کرد . این مطلب درست بنظر می آید - ولی در حقیقت معنی آن این است که ما کار خود را با سایر دول که مورد ملاحظه و یا طرف احتیاج بودند تمام کردیم - حال شما اگر احیاناً متاعی از جنس متاع آنها داشته باشید استفاده خواهید کرد و اگر نه هر حقی که انصاف و یا اراده ما اقتضا نماید - برمال التجاره شما مقرر میداریم و شما حق اظهاری ندارید . آنوقت نتیجه این میشود که مملکت قالی و خشکه بار و پنبه فروش ایران وقتی که متاع خود را بسایر ممالک حمل میکند غالباً بحقوق گمر کی خیلی گزاف مصادف میشود زیرا در روابط تجارتهی آن ممالک دول مهمی وجود نداشته که مثل ما صادر کننده مواد اولیه باشند و بنابراین حقوق مزبور بمیل دول مربوطه تنظیم یافته و ما هم حق حرفی نسبت بان نداریم - زیرا که آن حقوق در تعرفه عمومی آن ممالک وارد شده و صورت قانونی بخود گرفته است - ولی ما در حین حال بر طبق تمهیدات خود مجبور هستیم که بموجب تعرفه که با رضایت آندول تنظیم نموده ایم - از امتعه آنها حقوق گمر کی خفیفی دریافت داریم و با اینحال چه بسا مال التجاره ما که در يك دولت خارجی صدی سیصد حقوق گمر کی پیدا مینماید - در صورتیکه مال التجاره همان دولت در ایران بیش از صدی پنج حقوق گمر کی ندارد .

یکی از علل مهم بهم خوردن تجارت خارجی ما همین مسئله است . بطوریکه این مسئله و خیلی از مسائل دیگر دست بهم داده فقط در سال ۱۳۰۴ در معامله با هفت مملکت مشروحه ذیل :